

ZAPISKI IN GRADIVO

Uredništvo Kronike se je odločilo, da bo v tej in nekaj naslednjih številkah skušalo posebej opozoriti, da je preteklo že sedemdeset let od velikih bitk v prvi svetovni vojni, ki so zahtevale ogromno žrtev tudi med Slovenci. Nanje nas še danes spominjajo mnogi spomeniki na naših pokopališčih. Ugotavljamo, da so bila intenzivno proučena že mnoga vprašanja, povezana s politično zgodovino teh let, da pa so ostale ob strani gospodarske in socialne razmere, zlasti pa trpljenje »navadnih« ljudi.

Za uvod objavljamo prepis dnevnika Cirila (Jakoba) Prestorja.

Rodil se je v Ljubljani 24. julija 1890. Ljudsko šolo je obiskoval v Št. Vidu na Koroškem (St. Veit an der Glan), nižjo gimnazijo pa v Ljubljani. Šolanje je nadaljeval na C. kr. moški umetnoobrtni šoli lesne smeri v Ljubljani, na oddelku za figuralno plastiko. Zaradi zgodnje očetove smrti je moral šolanje prekiniti in prevzeti skrb za družino. Zaposlil se je v Vzajemni zavarovalnici v Ljubljani in s tem preživeljal in šolal brate in sestre do leta 1913, ko je kot redni vojaški obveznik začel služiti vojaški rok.

Po I. svetovni vojni se je 1919. leta zaposlil na železnici in služboval v raznih krajih Dolenjske, od leta 1925 dalje pa v Dobovi. Leta 1942 je bil službeno premeščen v Gradec in kasneje v Fürstenfeld. Tu so ga 6. aprila 1944 Nemci aretirali, 23. maja istega leta pa je njegova družina prejela skopo obvestilo o usmrtni, ki je bila izvršena 21. maja v za vojno značilnih, nejasnih okoliščinah.

DNEVNIK CIRILA PRESTORJA IZ 1. SVETOVNE VOJNE

EVA HOLZ

Dnevnik, ki ga imamo pred sabo zajema čas prve svetovne vojne. Njegov avtor je odšel oktobra 1913 v telegrafsko šolo v Sopron na Madžarsko, v letu 1914 so ga mobilizirali in obredel je fronto v Srbiji — ob Drini in Kolubari — nato je bil premeščen v Galicijo in na rusko fronto. Sledila je predstavitev na Kras in nato v Tirole, pa spet na Kras, bil je v 10. in 11. soški ofenzivi, nato pa sledil umikanju italijanske vojske do Piave. Za konec je bil prestavljen v Srbijo, od koder se je začel beg domov.

Dnevnik je pisan zelo skopo. Našteva dejstva in skoraj vedno se mu posreči vzdržati se kakršnih koli komentarjev. Prav zato so dogodki — tragični in komični — toliko bolj verjetni in pretresljivi. Dnevnik nam predstavi izobraženca, ki pa je bil politično nevtralen. Zelo jasno je tudi izražen način bojevanja v prvi svetovni vojni, ostra meja med fronto in zaledjem, možno sodelovanje s civilnim prebivalstvom, pa naj bo v Rusiji ali pa v Srbiji, odhajanje na dopust.

Prepis rokopisa ne popravlja, ohranjene so vse avtorjeve značilnosti tako slogovne kot tudi slovnične in pisava krajevnih imen.

Iskreno se zahvaljujem družini Prestor, da je dovolila objavo dnevnika in nam tako

Avtor dnevnika kot rekrut leta 1913

omogočila dopolnilo k dosedanjemu poznavanju I. svetovne vojne s čisto človeškega stališča.

KO SEM NOSIL VOJAŠKO SUKNJO

PO SVETU OD LETA 1913—1918

17. 10. 1913. Ljubljana

Zjutraj odšel s kovčekom na rami in brez pušelca na Ergänzungs-Bezirkskomando v Predovičevi hiši. Opoldan ob 1^h z vlakom proti Madžarski k II. brz. bataljonu v Sopron.

17. 10. 1913. Wr. Neustadt

Tu se ločila osmica. Jaz, Jelenc, Kolbe in Škorjanec odšli v Sopron, ostali štirje pa v St. Pölten.

18. 10. 1913. Sopron (Ogersko)

Ob 5. uri v Sopron. Ob 6. uri v kasarni »Windmühlkaserne«. Jaz k 8. četi, Jelenc k 7. Kolbe k 6. in Škorjanec k 8. Tu postal podoficir, diplomiran vojni telegrafist in četni manipulant.

15. 5. 1914. St. Pölten (N. Avstr.)

Odšel v šolo za rač. podčastnike. Tu absolviral radiokurs in rač. podč. šolo.

24. 7. 1914. St. Pölten

Splošna mobilizacija.

25. 7. 1914. Sopron (Ogersko)

Se vrnil k četi v Sopron. Stotnik Sojka, poročnik Ribič, poročnik Čihak.

28. 7. 1914. Sopron

Odšla 8. četa k 8. koru v Prago.

29. 7. 1914. Dunaj (Wien)

Na potu skozi Dunaj. Marširali skozi cesarski dvor.

30. 7. 1914. Praga (Češko)

Na novo oblečeni in oboroženi in dodeljen 9. Divisionstelefon-Abteilung.

2. 8. 1914. Praga

Kmdt. nadp. Pražak, dodeljena rez. nadp. Müller in praporščak Vydra.

2. 8. 1914. Kolin

se ustavili

4. 8. 1914. Dombovar

se ustavili

5. 8. 1914. Debreczin (Ogersko)

se ustavili

5. 8. 1914. Zombor (Slavonija)

se ustavili

5. 8. 1914. Osijek

se ustavili

5. 8. 1914. Županje

Izstopili iz vlaka. Nakupili od kmetov kornje in vozove, dobili telef. material in šli peš naprej.

6. 8. 1914. Vrbanje

malo se odpočili pa šli zopet peš naprej proti meji.

7. 8. 1914. Račinovci

Iz Račinovcev odšli in prestopili bosansko mejo na istem mestu, kakor 17. polk leta 1878. Bosanci v fesih in turbanih prišli nam nasproti.

8. 8. 1914. Bjelina (Bosna)

Mesto ob bos.—srbski meji. Začuli prve strele in začutili prve šrapnele. Nastanjeni v vojašnici. Na meji pokalo, smo kot rezerva ostali v Bjelini. Prvič v mošnji. Prvič v haremu imovitega bega. Prvi šrapneli v mesto. Strašna panika. Prvi ranjenci naše divizije.

9. 8. 1914. Ob Drini

Naša divizija pod poveljstvom Fmlt. Scheuchenstuela stopila v akcijo. Polki z godbami naprej, oficirji z golimi sabljami in rjavimi gamašami. Prve strele dobili oficirji in godbeniki.

13. 8. 1914. Ob Drini

Ob 10. uri obojestransko ogenj na fronti utihnil. Ordonančni nadp. Lavrič z 3 ulanci šel preko Drine. Prišel nazaj z vestjo Srbi se umaknili. Hoch der Sieg-Hoch Franz Josef-Hoch Österreich je zaklical nadp. Lavrič. Pionirji hitro napravili mostove in šli smo preko Drine v Srbijo. Pri prvih grmih našel mrtvece z izkopanimi očmi in gumbe od plašča vtaknjene v očne dupline. Kakih 10 km preko meje se nastanili in imeli odmor. Ugotovili smo, da je par vojakov z 3 topovi in kakih 50 četnikov zadrževalo 20.000 mož močno divizijo celih 5 dni.

14. 8. 1914. Lešnica (Srbija)

Na vse zgodaj smo dospeli v mesto Lešnica. Razdelili se po vasi. Moški skoraj vsi odšli z srbsko vojsko. Na vrtu hiše kjer sem bil jaz pri velikem orehu privezani 3 srbi s zavezanimi očmi. Čakali obsodbe voj. sodišča. Sodil avditor Dr. Kral. Po-

poldan ustreljeni. Starček Srb lačen prišel k kuhinji s skledo. Mlad oficir 73. polka ga ustrelil na mestu. Tu smo bili 2 dni. Bližale so se hude ure.

16. 8. 1914. Joševa

Mali odmor, jedli in zopet šli proti Cer-planini.

16. 8. 1914. Pri Cer-planini

Prišli smo v kraj kjer so nas obsipali s krogami od vseh strani. da sami nismo vedeli kje smo. Od 20.000 mož močne divizije je ostalo dobrih 5000 mož, a vseeno po ojačenju v ofenzivi. Sestreljen prvi areoplan. Videl sem prvi areoplan a še ta komaj 5 m širok. 9. in 19. divizija sta še imeli zvezo med 19. in 29. divizijo luknja. Na srbski strani ljubljanskega dobrovoljca Jenko in Fabjančič. Od avst. voj. sodišča obsojena na smrt. Kornij poveljnik Fzm. Giesl imel svoj šotor na cer-planini, poleg njega divizionar 9. div. poleg brigadir pošta, pekarija, tren, pehota spredaj in zadaj. Srbi streljali od spredaj in z desne strani. Gen. štab. oficirji posebno ordonančni poročnik Wittek z revolverji v rokah prisilili celokupno moštvo, da so šli proti gričevju od koder so padali sigurni strelji. Šli smo, Srbi so utihnili za nekaj časa, ko smo prišli na vrhove gričev, smo opazili kako se je umikalo kakih 50 četnikov. Naenkrat se je zopet začela borba, huda in resna. Junaški borbi Srbov katerim na čelu je stal kraljevič Aleksander se je morala avstrijska vojska umakniti in začeli smo bežati brez prestanka. Bitka je trajala 4 dni. Pri begu proti meji Srbije in Bosne smo že videli kako nas hoče prestreči srbska konjenica a smo srečno ubežali. Fzm. Giesl odšel za vedno na dopust.

20. 8. 1914. Janja (Bosna)

Konečno dospeli v Bosno čez Drino v varno zavetje.

25. 8. 1914. Balkovača

Srbi dospeli popolnoma do Drine in nas z 8 cm topovi preganjali iz ene vasi v drugo.

1. 9. 1914. Bjelina

Zopet v Bjelini. Mir v mestu. Na meji redki strelji. Se porazgubili po mestu. Prava turška kava.

2. 9. 1914. Selište

Srbski vaščani signalizirali z zvonika cerkve, mi begali pred šrapneli po vasi. Nadp.

Müller dobil od generala nalog, da napravi tel. zvezo čez Drino. Ker je bil boječ, je dal ta nalog naredniku Pomeju. Srbske krogle so mu ovirale napraviti to zvezo čez Drino, pa je pribežal k četi. Bil je vsled tega umik čet ki so bile onstran Drine. Narednik je bil zato namesto nadp. zaprt. V Selištu smo čakali 6 dni.

8. 9. 1914. Bosanska Rača

Gen. Scheuchenstuel je hotel na vsaki način preko Drine. Zagledali prvi opazovalni balon. Na Savi so se delali bontonski mostovi a so jih Srbi sproti zbili. Sava požrla vse pjonirje in saperje. Jaz s svojimi v pristaniški kantini, kjer so nam krogle iz srbskih pušk pobile vsa okna. Na dvorišču konjenica kneza Lichtensteina. Srbski šrapneli obdelovali konjenico.

9. 9. 1914. Vel. Selo

Po begu smo se zopet malo pokrepčali a še tu smo dobili srbske šrapnele.

12. 9. 1914. Dol. Brodač

Tu 4 dni. Srbska vojska tik ob Drini.

17. 9. 1914. Balatum

Sv. maša na prostem. Dobili par granat. 5 mrtvih pri maši.

18. 9. 1914. Salaž

Tu pravi pekel. Vsi v neposredni bližini Drine. Par korakov za nami pokali naši topovi. Srbi streljali na našo stran listke z napisom »ne pucajte bračo«. Strašna žeja, pili krvavo Drino.

2. 10. 1914. Bosanka Rača

Se vrnili v Bos. Račo. Tu so se začeli kopati rovi do 2 m globoki, tako da smo hodili po teh rovih ne da bi nas videli Srbi. Municipija se dovažala v ogromni množini. Srbi nam iz svojih jarkov kazali na palicah debele »knedelne«. Opazili, da so srbske žene prinesle hrano vojakom in med tem ko so Srbi jedli so streljale žene. Hišnik Bosanec musliman kjer je bila postaja, smrtni sovražnik pravoslavnih Srbov. Nisem vedel, da Hrvatje in Bosanci muslimani sovražijo Srbe čeprav govore isti jezik. Iz Bos. Rače pisal Dr. Ev. Kreku, da smo za božič gotovi a mi odpisal, da bo trajala vojna par let. Tega čakanja ob obeh straneh Drine je bilo dovolj nam kakor Srbom. Začele so se ljute topovske bitke, posebno četa mojega bivšega stotnika Sojka-ta je hotela na vsaki način preko Drine. In konečno so se Srbi premoči avstrijske vojske udali in smo prišli čez Drino.

1. 11. 1914. Črnabara (Srbija)

Medtem ko smo mi bili vsi v rovih v Bos. Rači, so ležali Srbi čisto na prostem pred Črnobaro in nas celi mesec držali v šahu. Zagledali popolnoma svež grob z napisom »Hier ruhet Hauptmann N. N.«. Vojaki grob odkopali in je bila v grobu čisto nova havbica 10 cm. Ker je bilo v vasi mirno in deloma prazno smo se razkropili po hišah. Jaz sem s par podoficirji šel v prvo večjo hišo in prišel v sobo, ki je bila lepo opremljena s kraljevo krono, na mizi za 5 do 6 oseb kosilo še toplo niti načeto in v kozarcih rdeče vino. Bile so na mizi razne dobrote, Lačni smo bili in jaz sem prvi začel jesti in se tudi enkrat pošteno najedel. Ko smo se najedli je prišel div. štabni zdravnik in kričal nad nami, da smo sedaj zastrupljeni, šele pozneje smo zvedeli, da je bil v tej sobi kralj Peter I s svojim štabom in kosilo so pripravile vaške žene.

3. 11. 1914. Svinje

Šli skozi z malim odmorom.

4. 11. 1914. Zminjak

Tu bili 5 dni. Prve uši. Kokoši, prašičkov in vsega dovolj. Jedli smo na pol surovo. Moški so nas grdo gledali. Četniki na delu. Opazili grozno mržnjo Madžarov in tudi Hrvatov do Srbov.

10. 11. 1914. Lipolist

Se odpočili in šli dalje proti Valjevu.

12. 11. 1914. Bošnjaci

V tej vasi sem se skrila v neko sobico in zaspal, zvečer nisem mogel več stati na nogah. Ko se zjutraj prebudim vidim srbsko patroljo poleg mene v sobici sedeti. Ko sem vprašal kaj je pravi eden »ništa brate«. Moji ljudje so odšli ostal sem sam. Patrolja dobri dečki so se z menoj menili in me nazadnje spustili, da sem komaj po 8. urah zopet našel svoje ljudi. Sama sreča, da sem govoril slovensko, drugače »bum bum«.

14. 11. 1914. Novaci

Na poti proti Arandjelovcu. Dohitel svoje ljudi, komdt. me vprašal če mi je srbska patrolja hotela kaj žalega ko sem mu povedal je rekel, sreča Vaša da ste Slovenec. Vsi so mislili, da me ne bo več in je moje mesto pri četi že drugi prevzel. Srbska vojska slaba, vsled nekega sporazuma z Bolgari so Srbi potegnili vso vojsko od bolg. meje in dali v območje Arandjelov-

ca. Čez par dni na to so se vršile strašne bitke.

16. 11. 1914. Pankovica

Šli skozi vas.

16. 11. 1914. Sudnica

počivali v šoli. Nekdo zažgal šolo pa smo ostali zopet brez strehe. Komaj se rešili.

17. 11. 1914. Sudnica

brez strehe, strašna nevihta.

17. 11. 1914. Ruklade

dovolj kokoši in prešičev. Jesti dovolj, samo na pol surovo smo jedli. Ujeli enega bika, pobili na tla, bik nam zbežal proti Kolubari kjer je obležal mrtev.

18. 11. 1914. Lejkovac

Oprezno se bližali Lejkovcu. Srbi onstran reke Kolubare pazili na nas in nas obsipali s šrapneli. Vse hiše polne uši. Sedaj sem šele začutil kako hudo je imeti uši. Bližali se gričevju borbe vedno hujše. Dobil nalog založiti postajo v kolibi na hribu s hrano in materialom. Iti sem moral z tremi možmi. Skrit v kolibi vidim prihajati srbsko četo z oficirjem. Začeli so vpiti Srbi kot Čehi »predajte se« samo našega stotnika je eden od Srbov vstrelil potem so se pa ročno spoprijeli. Ko sem gledal to rovanje sem skočil do mrtvega stotnika mu odvzel sabljo in dežni plašč in jo porisal nazaj v kolibo. Srbska četa je bila ujeta. Pri kuhinji sem govoril z njimi, sami akademično izobraženi Srbi. S patroljo odšli v naše zaledje.

27. 11. 1914. Petka

Zopet malo naprej. Srbski kmetje na nas streljali iz hiš. Veliko hiš vsled tega zažganih.

1. 12. 1914. Lazarevac

Zavzeli mesto Lazarevac. Zmanjkala nam patrolja 3 mož (Madžarov). Morali smo iskati po celem mestu. Na fronti mir. V neki hiši našli može razsekane in zaklane. Krivce smo našli v veliki omari skrite 2 močne Srbkinje z bodali v rokah. Bile so po voj. sodišču obešeni.

2. 12. 1914. Vreoč

Še malo naprej. Ker je padel Beograd smo imeli slovesno mašo.

4. 12. 1914. Junkovci

Zopet malo naprej. Ni šlo tako gladko z ofenzivo naše divizije. Kmalu začutili zopet neko premoč srbske armade.

9. 12. 1914. Vreoče

Se vrnili v Vreoče. Nismo vedeli ali se pripravljamo na ofenzivo ali beg. V neki hiši trije ogerski huzarji posilili ženo z dojenčkom. Huzarje smo ujeli, jih predali vojnemu sodišču. Bili so ustreljeni. Srbi so pritiskali vedno jačje, čulo se je o novi armadi 60.000 Srbov. Srbi streljali mi bežali, dobil luknjo v kapo v našo kuhinjo granata, samo črne kave je bilo škoda. En kuhar in par konj mrtvi.

10. 12. 1914. Stepojevac

Bežali vedno bolj. Eni so bili veseli, drugi so se jezili, tretji jokali; oficirji so si menda sami sebi dajali pogum pa ni šlo drugam kakor nazaj. Z revolverji so si nekateri delali prostor pri begu, konji brez vozov in topovi prevrnjeni, živina sama, ljudje brez glave vse zmešano in v to zmešnjavo streljali Srbi. Vsak je hotel odnesti le golo življenje.

13. 12. 1914. Meljak

Čez noč skriti v gozdu. Proti jutru prišli v Meljak. Plačeval ukradeno seno. Bil čisto sam v srbski hiši pri večerji. Oficirska patrolja iskala naše jarke, jih našla namreč srbske, vprašal je major Wonky »was für Regiment liegt hier in der Schwarmlinie« dobil odgovor »Evo vam našog kapetana. Kratko na to so majorja ujeli, drugi smo zbežali.

14. 12. 1914. Beograd

Na begu proti meji pribežali v Beograd. Pregledali naglo mesto. Bil v konak kraljevem dvoru. Prebivalstva precej v Beogradu. Poleg dvora si zakurili ogenj in se greli. Kmalu smo morali zapustiti Beograd, ki je bil 12 dni v avstrijskih rokah. Bežali smo mimo celih kolon novih avstrijskih topov, mimo polnih skladišč, sami pa lačni. Železniški most razbit. Za nas pripravljali čez Savo blizu Donave bontonski most. Šli preko medtem ga Srbi zadeli z granatami. Bežali brez glave deloma po mostu deloma po vodi. Srbi streljali za nami s puškami. Veliko potonilo konj in vojakov. Na avstrijski strani Save smo se naglo poskrili in dospeli v lepo mesto Zemun.

15. 12. 1914. Zemun

Lačni in žejni zasedli vse gostilne in kavarne. Spali po kavarnah po zofah in biljardih.

17. 12. 1914. Surčin

Odhajali vedno bolj v zaledje.

19. 12. 1914. Dobanovci

Še bolj na varnem.

20. 12. 1914. Batajnica

Tu vagonirali, kam se odpeljemo nismo vedeli.

21. 12. 1914. Novi Sad

Izstopili iz vlaka, prebrskali celo mesto, govor bolj vse madžarsko. Po mestu so lumpali in pili do nezavesti.

22. 12. 1914. Ofutak (Futog)

Iz Novega Sada smo šli par ur peš v vas Ofutak. V vasi Švabi in Srbi. Švabi lepo urejena posestva, Srbi zanikrno. Srbi so se poskrili. Stanovali na švabskem posestvu. Težko zbolel. Obležal v postelji. Imeli lepo božičnico in obdarovani. Med kolero — bolnimi vojaki v bolnici. Moji vojaki umirali. Štabni zdravnik me hotel dati v izolirnico pa sem ušel. Divizijo nadzirat prišel nadvojvoda Evgen. Izredno čuden mož. Za božič dobil vsak vojak njegovo sliko. Kmalu so minili dnevi počitka. Predno smo odšli sem šel še enkrat v Novi Sad. V novem sadu preki sod. Od madžarske oficirske patrolje aretiran, ker smo bili čez uro na cesti. Po 26 dneh lepega odpočitka odšli zopet na pot.

17. 1. 1915. Temerin

Samo madžarsko.

18. 1. 1915. Džablje (Žablje)

Sneg in mraz

19. 1. 1915. Sajkassentivan

Zopet daljši odmor. Vsi se precej popravili in poredili.

2. 2. 1915. Titel

Jako slabo mesto v moralnem oziru. Veliko vojakov obolelo.

3. 2. 1915. Vel. Bečkerek

Lepo mesto, bogati meščani, dobro za jesti in piti. Zvedeli smo, da gremo kmalu proti severu. Vagonirali.

8. 2. 1915. Nagyberezna

Izstopili iz vlaka. Sneg, mraz, plundra, ruski šrapneli. Kmetje in kmetice vedno pili žganje. Videl prve vojake z zmrznjenimi udi.

8. 2. 1915. Csontos
Malo naprej. Pisarno imel v hiši bogatega Žida, ki je vedno molil.
10. 2. 1915. Nagyberezna
Se zopet vrnilo radi nove grupacije.
10. 2. 1915. Tascany
V drugo smer. V veliki hiši kot vojašnici. Polno vojakov ki se niso dali razgnati iz hiše radi deklet. Eno dekle oddali v voj. sanit. kolono.
18. 2. 1915. Luch
Mrzav vedno hujši, pota slaba, jedi manj, skladišča daleč za nami, treba je bilo za moštvo slanine kruh in gorak čaj z rumom. 36° mrza. V mali bajtici imel pisarno in posteljo. Grmeli topovi naši in ruski. Poleg mene na leseni prični spal ujeti ruski stotnik. Najprvo ga preiskal, videti poštenjak. Dal mi pištolo, rublje, epoleto in kokardo. Jaz mu dal par kronc.
23. 2. 1915. Katnica
Vedno hujši mrzav. Sem ter tja kaka hišica. Na prostem v snegu pod šotori. Kasneje v veliki žagi. V goreči žagi. Žago dolgo 100 m. Kozaki za petami. 1 m visok sneg in bežali pred kozaki.
1. 4. 1915. Smerek-Wellina
Zopet bežali.
4. 4. 1915. Utscaz (Ogersko)
16 dni na odmoru. Prvi stroji za sežiganje uši.
21. 4. 1915. Görbezseg
Tu zmrzovali do 8. 5.
9. 5. 1915. Harczos
Ponovno ofenziva v Karpatih.
11. 5. 1915. Katnica (Galicija)
Po ovinkih zopet v Katnici. Še vedno mrzav.
12. 5. 1915. Zawoj
Sestrelili prvi ruski areoplan.
14. 5. 1915. Lawrow
Petrolejski vrelci v ognju, stebri črnega dima, smrad, nismo mogli preko.
15. 5. 1915. Sambor
Mesto Sambor zavzeli. Meščani strašno veselili, nas pogostili. Rusi so zelo preganjali Žide. 2 dni v Samboru.
17. 5. 1915. Lanovice (Łanowice)
S telefonsko postajo v jarkih. Rusov 10 vrst ena za drugim. Eno telegrafsko patroljo ruski kozaki popolnoma na kose razsekali. Rusi se zbirali v vedno večjih masah.
10. 6. 1915. Baranšice (Baranczyce)
Vedno več Židov. V vasi našli prometni ruski telefon, ki je imel zvezo z rusko fronto. Imel postajo pri bataljonu 91/2. Rusi se niso kazali, ogenj iz pušk nenavadno jak.
14. 6. 1915. Wieckowice
V bližini večji grad. V gradu vse upostojeno. Ruska letala, Na velikem črnem klavirju Rusi napravili čisto navadno latrino.
15. 6. 1915. Sudkowitze
S postajo zašel v Sudkowitze, ki so bile popolnoma prazna vas. Niti žive duše.
16. 6. 1915. Dydiatice
S postajo na prostem med vejevjem.
17. 6. 1915. Dolyniany (Doliniany)
V vasi zopet samo Židje ostali. Ker so drago prodajali smo jim kar vzeli. Židje vedno molili v svojih čudnih plaščih.
20. 6. 1915. Kocow
Vedno bolj nevarna mesta zavzemal s svojo postajo. Držal zvezo med prednjimi patroljami in polkom. Rusi utihnili in se umaknili.
21. 6. 1915. Grodek
Nenavadno hitro zasedli Grodek. Prebrskali vse hiše. Za brado obešen Žid. Za noge obešana gola židovka s prerezanim trebuhom. Skozi mesto strelni jarki polni mrtvih Rusov. Rusi v jarkih sedeli in stali kot živi, pa mrtvi. Ruse vse preiskali po žepih. V zadnji hiši našel obešeno mlado židovko z odrezanimi prsi, ki so ležale na tleh.
22. 6. 1915. Lvov (Lemberg)
Pred mestom spali na pokopališču. S tovarišem Pomejem se kar vlegla na tla pod glavo čutila neki smrad, posvetim, glavi imela na mrtvem Rusu z dolgo brado. Rusa pahnila za meter naprej in sladko zadremala. V mestu zelo živo, vse veselo, da so kozaki odšli. Za jesti in piti dovolj. Veliko aristokracije. Gimnazijci vsi v uniformah s srebrnimi in zlatimi portami pod vratom.

22. 6. 1915. Novarja
Cel dan mir.
23. 6. 1915. Sokalniki
300. dan vojske. Rusi se umikali.
24. 6. 1915. Czerepin
S postajo v šoli na katedru. Skozi okno frčale ruske krogle iz pušk.
27. 6. 1915. Wodniki
Srečno zbežal s postajo pred Rusi.
28. 6. 1915. Podhorotiszce (Podhorodyszce)
Na strehah štokrlje. Mir.
3. 7. 1915. Muiow
Se umikali
5. 7. 1915. Lahodow
Na begu. Rusi se bližali v ogromnih mah-sah.
7. 7. 1915. Pohorylce
S postajo pri 18. brigadi. Močan ogenj. Židje se vkljub temu niso umaknili iz svoje robe.
15. 7. 1915. Novosiolki
S postajo pribežal sem. Lačni kot volkovi.
16. 7. 1915. V gozdu
V lovski koči s postajo. Skozi okno videl ogromne množine Rusov v strelnih jarkih.
19. 7. 1915. Dalnisze
V neposredni bližini padla težka ruska granata.
20. 7. 1915. Jagonja
Kožaška konjenica nam nasproti.
21. 7. 1915. Mosty Velki
Mesto polno jedi in pijače in tobaka. Vsega si nabrali za dalj časa.
24. 7. 1915. Opulsko
Iz Opulaska dirigan k brigadi v Sokol.
25. 7. 1915. Sokol
Kot komandant postaje v mestu. Mesto Rusi težko obstreljevali. Dodeljen brigadnemu poveljniku. Brigadir general Mossig. Gen. štab. kapetan stotnik Teslić (Hrvat). Polki 73. in 28. Konečno prišli v močno podzemsko kaverno. Veliko Rusov se dalo priklicati in ujeti, za vsako puško dali 1 krono. Princ Lichtenstein s svojo konjenico v fronti, seveda brez konjev. 28 polk odšel cel in s trenom v rusko ujetništvo. Gledal kako so z godbo na čelu marširali v Rusijo. Na opazovališču s Teslićem. Polkovnik polka 28 jokal. Mesto zopet začeli bombardirati.
1. 8. 1915. Opulsko
Zopet malo nazaj.
2. 8. 1915. Wojslawice
Zopet prevzel svoje staro mesto pri diviziji. Strašni kozaki v velikih kučmah na malih konjih in z dolgimi sulicami.
9. 8. 1915. Zdžary (Rusija)
Prekoračili mejo in stopili na ruska tla. Popolnoma drugi ljudje, prijazni, ki so se le bali divjih kozakov. Se pošteno okrepili in čakali daljnih maršev.
29. 8. 1915. Miljutin
9. divizija morala na pomoč. Hudi boji s kozaki.
1. 9. 1915. Golobrov
Ruske kozake pregnali iz tega kraja, kjer so se trdovratno držali.
2. 9. 1915. Torgovica
Prebivalstvo vse ostalo. Umazani. Kot armijska rezerva. Pokupili vse usnje — juhtne dovolj. Dobro jedli.
3. 9. 1915. Ostrojewo
Hudi boji. Levo in desno Prusi. Prusi se slabo držali. Morali smo se umakniti in pošteno bežati.
4. 9. 1915. Torgovica
Pribežali nazaj v Torgovico.
5. 9. 1915. Kolonija Sdary
Potisnjeni v stran kot korna rezerva.
11. 9. 1915. Podgajce
Tu zopet stopili v boj. Nam nasproti samo mirna regularna ruska vojska. Nekoliko desno od trdnjave Dubno.
21. 9. 1915. Chutor Niemcev
Divizijsko poveljstvo v lovski koči. Mi v šotorih na prostem. Se fotografirali skupno. Pred trdnjavo Dubno. Na eni strani mesta mi na drugi Rusi. Težka artiljerija. Prebivalstvo v mestu posebno Židje. Šli rekvirirat v mestu Dubno. Rusi in mi skupaj prišli v mestu v gostilni in zopet se lepo razšli. Rusi grozno črtili nemške vojake. Prusi in bavarci niso šli z nami v Dubno.
19. 10. 1915. Kniaginini
Tu 2 dni nato zopet kot armijska rezerva v Torgovico.

21. 10. 1915. Torgovica
Že tretjič v Torgovici. Zopet se mirno večkrat pošteno najedli.
26. 10. 1915. Rudina
Prvič se dopusti odprli.
28. 10. 1915. Lvov
Na potu na dopust v Ljubljano.
30. 10. 1915. Dunaj
Na potu na dopust v Ljubljano.
31. 10. 1915. Ljubljana
Na potu na dopust v Ljubljano.
13. 11. 1915. Ljubljana
Zopet nazaj v Rusijo.
15. 11. 1915. Dunaj
Zopet nazaj v Rusijo. Sestra Julija na Dunaju v Pilgramstrasse 21 v podstrešju. S taksijem se vozil po Dunaju. Na dvoru.
17. 11. 1915. Lemberg
Zvedel da je 9. divizija odšla na Kras.
19. 11. 1915. Dunaj
Na potu proti jugu.
20. 11. 1915. Ljubljana
Tudi v Ljubljani malo počakal saj ne gori voda.
21. 11. 1915. Divača
Zvedel točno za 9. divizijo, da je na Proseku.
21. 11. 1915. Prosek
Pisarna v gostilni pri Košuti. Drago proseško vino. Pri zastopniku Vzaj. zavarovalnice g. Starcu.
23. 11. 1915. Trst
Šel nakupit raznih stvari. Si natančno ogledal Trst.
24. 11. 1915. Prosek
Večji del časa preživel v gostilnah. Meni se tovariši čudili, da ne pijem. Na letališču našel tovariša. V letalu in z letalom v zrak.
26. 11. 1915. Trst
Zopet v Trstu.
26. 11. 1915. Prosek
V gostilni pri Košuti vojaški pretep madžari, mornarji in naši. Med pretepače posegel v bluzi nadporočnika in je bil mir.
27. 11. 1915. Selo (v gozdu)
Lepe ceste do vasi Selo in do vseh vasi. Samo kamenje, res pravi Kras. Začuli topove, reglanje strojnih pušk, šrapnelov nič koliko. Gozd med vasjo Selo in Brestovico s smeri proti Vojščici. V gozdu lesene barake in podzemne luknje. Artiljerijsko opazovališče. Na desno videti Kostanjevico. Spredaj desno Doberdobsko je ero pred nami Monfalcone (Tržič) z ladjedelnico »Adria Werke«. V Monfalcone italijani. Tu je bilo drugače kakor na ruskem. Vsaka eksplozija granat je dala tisoče kosčkov razbitih skal in kamenja. Italijani imeli opazovalne balone in na vsak korak posameznika takoj streljali. Med gozdom na desno proti vasi Kodile samo skalovje.
3. 12. 1915. Nabrežina
Šel po hrano in material za četo. Oberoficial Libal (češki Dr. jur.). Polno vojaštva, civilno ljudstvo zbegano. Ravno ta dan z bombami in granatami dalekosežnih topov razbili kolodvor in Nabrežino. Vialdukt niso dosegli.
4. 12. 1915. Selo (v gozdu)
To v teh kotlinah ostali do 25. 5. 1916. Bile so dobre in hude ure. Niti cigaret nismo smeli v gozdu na prostem prižigati. Strašno napeto. Imel postaje v prvi liniji, prejemne postaje »A. V. Station« v kavernah včasih pred pehoto, telefonske zveze na levo in desno, k baterijam 42 cm, sploh spolzka stvar. Fronta stala vedno na enem in istem mestu. Kak meter dobili pa zopet izgubili. Strašni boji na doberdobski planoti. Doživeli 2 božič pri božičnem drevescu. Dobili vojaki sliko nadvojvode Evgena, častniki železne prstane. Na planoti poleg gozda nadvojvoda Jožef inspiciral svoje polke, madžarski polk postrojen, dobil številna odlikovanja, češka godba pri defiliranju igrala počasi, hitro, počasi, hitro in popolnoma zmedla Madžare. Poleg tega Italijani poslali par težkih granat in Madžare je minilo veselje. Tu smo imeli veliko nevarnih škorpionov in precej debelih dolgih kač. Moje mesto zasedel korporal Makovec, ker je kradel je bil po 14 dneh zopet odstavljen. Z naročilom, da pregledam delovanje kpl. Makovca sem zopet prevzel svoje mesto. Spoznal do dobra hinavščino Čehov. Na moje mesto prišel narednik Weber trgovec iz Buchsa. Webu sem bil podrejen, a delal sam. Velika potuhnenca sta bila tudi poročnik Vydra in nadporočnik Müller. Tem je pridno sekundiral narednik Pomej in kpl. Seracky.

Razrušena vas Selo, spomladi 1916

- Tu sem imel na Krasu nevarno službo z letanjem sem in tja ko so Italijani tako dobro videli.
8. 1. 1916. Ljubljana
Na dopustu v Ljubljani.
23. 1. 1916. Selo (gozdu)
Zopet nazaj z dopusta. Jamski golobi. Mladi slovinci peli slovenske pesmi, opozoril poročnika naj se skrijejo, ker jih Italijani vidijo so se mi smejali. Ko so Italijani poslali 2 težke 28 cm granate je bilo precej mrtvih, drugi pa so jokali kot mali otroci. Oficir klican pred generala.
25. 5. 1916. Nabrežina
Vagonirali proti Ljubljani.
26. 5. 1916. Ljubljana
Nismo smeli nikamor iz kolodvora.
26. 5. 1916. Villach
Na poti v Tirole.
27. 5. 1916. Innichen
Ob 1/2 8. uri. Lepi kraji.
27. 5. 1916. Franzensfeste
Menažirali.
27. 5. 1916. Matterello
Izvagonirani.
27. 5. 1916. Aldeno
Tu ostali 4 dni. Divizija pripravljena za fronto pri Asiagu.
31. 5. 1916. Volano
Zmučeni dospeli sem. V fronti pošteno smrdelo.
1. 6. 1916. St. Harijo
Polni uši okoli hodili.
1. 6. 1916. Vila Lagarina
Iskal okrog magacine.
8. 6. 1916. Folgarija
Nič ljudij.
9. 6. 1916. Malga Cherle
Tako je šel po hrano in material čez avst. — talijansko mejo v Tonezzo. Strašen vihar, sneg, mraz, na prostem, pod milim nebom, visoko, samo skalovje in laški šrapneli in granate. In to letanje okoli in še lačni poleg vsega. Fental bi se če bi človek tako rad ne živel. V neposredni bližini utrdba San Sebastiano. Na to utrdbo je padlo do 5000 28 cm laških granat. Do jeklenih debelih plošč je bil hrib oguljen. Opazovališče na utrdbi predrla granata in se zarila v municijsko skladišče v utrdbi in ni eksplodirala. V tem opazovališču mlad lep nadporočnik v 24. urah osivel in znorel. Če bi bila granata, ki je zašla v municijsko skladišče eksplodirala, bi bila cela divizija mrtva.
16. 6. 1916. Chiesa
Zopet premaknjeni čez San Sebastiano, Carbonare, Casara v Chiesa. Pod milim nebom v največjem viharju. Vedno višje in višje.
18. 6. 1916. Mga. Campo Rosato
Ca 2000 m visoko. Mraz, burja, sneg, pod milim nebom, v mrzlih malih šatorih. Strašno trpljenje in v tem mrazu še uši in gra-

- nate. Odšli smo čez serpentine Caldonazzo v Levico.
26. 6. 1916. Levico
 Iz mrzlih višin kjer smo bili na prostem smo prišli v nižino in se etablirali v krasnem kopališču v Levico. Ležali smo na zofah, jedli v dvoranah kopali se v I. razredu a vse to je trajalo le 2 dni.
28. 6. 1916. Trienti
 Čisto italijansko mesto. Jedli pili in spali v hotelih.
29. 6. 1916. Lavis
 Pod strašnimi skalami. Dobil obleke in obutev. Areoplani celi čas nad nami in pokali. Ni se videlo drugam kakor v zrak v nebo in še tu sami oblaki šrapnelov. Tu v Lavisu šli zopet na vlak a kam nismo vedeli.
1. 7. 1916. Villach
 Zopet po isti poti nazaj.
2. 7. 1916. Ljubljana
 Ostal pri vlaku, sedaj smo študirali ali gremo na Rusko ali na italijansko.
2. 7. 1916. Nabrežina
 Zopet proti Krasu. Sedaj smo bili pa zopet dobri za nekaj časa.
3. 7. 1916. Komen
 Tu smo se malo odpočili in dobro prespali pri dobrih ljudeh se pošteno najedli.
5. 7. 1916. Brestovica
 V to salamensko gnezdo, peklu podobno, zopet prišli. Umaknili smo se radi prehudega artilerijskega ognja. Na italijanski strani je bilo francosko topništvo.
11. 8. 1916. Gorjansko
 Lepa vas z veliko cerkvijo na vzvišenem mestu kamor so Italijani iz svojih opazovalnih balonov prav lepo videli. Vsako premikanje podnevi in vsake lučke ponoči so francozi opazili. Imel sem postajo in pisarno pri županu Štreklju. Bil sem tudi za tolmača. Tu je vzel slovo od stotnije nadporočnik Pražak seveda ob asistenci stotnika Dr Krala. Navzoči tudi nerodni nadp. Müller, poročnik Vydra in pa poročnik Dr Löbl. Komandant je dal vsake-mu od čete svojo sliko in tudi meni z napisom »Meinem lieben Prestor«. Z veseljem sem dobil novega komandanta stotnika Čihaka, ki me je poznal že iz vojašnice. Za mene je postalo čisto novo življenje. Čihak je imel Slovenko za nevesto za to je imel mene Slovenca zelo rad.
8. 9. 1916. Ljubljana
 Par dni v Ljubljani torej tretjič na dopustu.
14. 9. 1916. Gorjansko
 Zopet na svojem mestu.
14. 9. 1916. Pliskovica
 V Gorjanskem nismo bili več varni prišli smo v Pliskovico. Najprvo v hiši kjer je stanoval tudi finančni nadrespicijent z ženo in hčerko a smo se umaknili v hišo posestnika Štreklja. Bil za tolmača. Župan se javil pri meni in prinesel cigaret in drugih dobrot. Grozdje in fig vsak dan. Vina kolikor smo hoteli, težko vino teran. Učitelj Bernot iz ljubljanske obrtne šole kot navaden vojak prišel k meni me prosil če bi dobil kaj jesti. Imel sem ga za ljubljanskega izvoščka. Se preselili v hišo družine Dekleva.
2. 11. 1916. Ljubljana
 Prišel že četrtič na dopust.
22. 11. 1916. Opčina
 Se vrnil z dopusta. V Opčini poizvedel, da je 9. divizija v Bazovici.
23. 11. 1916. Bazovica
 Tu smo bili do 3. II. 1917 na odpočitku. Lepa vas polna Slovencev. Stotniku bil za inštruktorja za slovenščino. Kino. Hodil večkrat v Trst kaj kupovati. Nabori. Pomagal slovenskim fantom. Uvedene stroge kazni privezovanje in špange.
1. 12. 1916. Bazovica
 856. dan vojne.
30. 12. 1916. Ljubljana
 Petič na dopustu.
3. 1. 1917. Bazovica
 Se vrnil z dopusta.
3. 2. 1917. Brje (Brje)
 Divizija zopet potisnjena v fronto. Za tolmača pri voj. sodišču. Slovencu »frajtarju« rešil življenje.
13. 2. 1917. Ljubljana
 Šestič doma.
17. 2. 1917. Brje
 Ostali tu do 3. 3. 1917. Od tu sem po tej kraški kamniti zemlji hodil križem kražem od postaje do postaje ne glede na

šrapnelni ogenj. Krogelje iz pušk piskale kot burja a vseeno ostal živ.

3. 3. 1917. Volčjigrad

Radi pregrupacije prišli v Volčji grad, od tu smo jo večkrat popihali v Berje, kjer je bil na skritem in varnem kraju precej velik kino.

22. 3. 1917. Pliskovica

Tu sem smo prišli se pripraviti za 10. ofenzivo. Etablirali se v hiši družine Dekleva. Taljani neprestano obdelovali s težkimi dalekosežnimi topovi. Vsako najmanjše gibanje po dnevi pa smo imeli granate zato smo se radi civilnih ljudij premikali ponoči enkrat v hiše, enkrat v rove, enkrat v kaverne. Prišla mlada žena prosit za konje in voz, da dobi iz vasi Gorjansko svojo opravo. Določen sem bil, da spremim voznika in ženo in zopet nazaj pripeljem. Ko smo vozili po cesti so nas Italijani opazili in tudi ko smo zavili s ceste navkreber v vas. Ko smo prišli do hiše smo videli, da ima samo par polic in par razbitih postelj, in medtem ko smo to vlačili ven je priletela talijanska granata na dvorišče in ubila 1 konja 1 vojaka in razbila voz. Malo proč od vasi je bilo postavljeno gledališče kamor sem tudi večkrat nesel svoj nos. Od tu smo šli v Nabrežino in od tu v Cavo Romagno.

4. 4. 1917. Cava Romana

V hiši ob cesti naša postaja in pisarna. Kakih 200 m od hiše velika podzemna votlina napolnjena z zalogo granat, šrap-

nelov in težkih min. Italijani niso smeli vedeti za ta prostor sicer smo bili izgubljeni. Letala krožila nad nami noč in dan. Cele noči obsevali nad nami nebo mogočni naši reflektorji in iskali po zraku italijanska letala. Od tu smo morali v naše postojanke ob morju. Ob morju mladi slovenski Jungschützi. Divizijski župnik Dr. Andolšek večkrat pri meni. Ta Ribničan me imel zelo rad. Rad je obiskoval, čeprav župnik, vdove in dekleta, iz Cave Romane je hodil vedno v vas Mavhinje.

19. 4. 1917. Trst

Šel po material za postajo.

21. 4. 1917. Nabrežina

Šel po material. Talijani strašno obstreljevali Nabrežino.

25. 4. 1917. Sistiana

V Sistiani v položaju 9. div. kmd. Berg-hotel razstrelil in zažgal Italijan. Div. poveljstvo razgnano in precej mrtvih.

13. 5. 1917. Opčina

Pri 23 koru za časa 10. soške ofenzive. Tudi iz Opčine nas so Italijani pregnali s težkimi granatami. Dodeljeni 24 koru.

18. 5. 1917. Tomaj

Po 10. soški bitki postavljeni v vas Tomaj v rezervo. Po težkih granatah v Tomaju smo jo ubrali nazaj v Pliskovico. Slovenci v Tomaju so mi pripovedovali, da so imeli svoj čas kaplana, ki je po cele noči lumpal in iz strahu pred župnikom čez zid

Zrtve 10. soške ofenzive

- in skozi okno hodil domov. Tu smo bili pri 7. koru torej vsaki dan pri drugem koru.
24. 5. 1917. Pliskovica
Tu smo se etablirali tam kakor smo bili prvič. Div. župnik Dr. Andolšek me večkrat obiskal. Od tu smo hodili na vse strani po tem kraškem peklu. Dr. Andolšek me opozoril na pobožnega kaprola v moji stotnji, kako hodi lepo večkrat k spovedi in ker sem vedel kdo dobiva cigarete od Dr. Andolška, sem Dr. Andolšku pokazal tega moža in mu povedal, da je to dunajski Žid Freiburger. 3. junija se raznesla novica, da cesar prihaja. 4. junija ujetih 6000 mož in 114 oficirjev. Ujetnike smo vse pregledali, enemu italijanskemu poročniku odvzel orožje in lovski nož. 5. junija padlo v Pliskovico 41 težkih granat in 7 težkih bomb. 6. junija 1917 z Dr. Andolškom na cesti proti strelnim jarkom. Pri Brestovici Dr. Andolšek padel zadet od ital. šrapnela. Pokopan 7. 6. na vojaškem pokopališču v Berjah z vsemi vojaškimi častmi. Dne 9. 6. smo vzeli slovo od Pliskovice.
9. 6. 1917. Trnovica
V kavernah.
15. 6. 1917. Trst
Šel po materijal.
27. 6. 1917. Opčina
Prišli razbiti v rezervo. Stanovali v hiši št. 479.
30. 6. 1917. Bazovica
Šel obiskat znane Slovence.
4. 7. 1917. Trst
19. 7. 1917. Trst
23. 7. 1917. Trst
25. 7. 1917. Opčina
Gledališče iz Dunaja.
27. 7. 1917. Opčina
Dunajske baletke. Cesar Karl s svojim štabom.
3. 8. 1917. Ljubljana
Sedmič na dopustu.
24. 8. 1917. Kosmati hrib
Prišel z dopusta. Divizija v boju. 11. ofenziva. V gozdu pri Volčjem gradu ofenziva traja dalje. 25. 8. 1917. dopoldan mir. Italijani poslali v Dutovlje 10 težkih granat.
26. 8. strašna nevihta. 27. 8. strašna nevihta. Nas zamenjala 41. divizija.
28. 8. 1917. Kopriva
V rezervi pri 7. koru. 29. 8. strašna nevihta. 1. 9. dobil vrnjeno vojno posojilo. 2. 9. odlikovanja. 3. 9. italijanske granate v Dutovljah.
18. 9. 1917. Sv. Križ pri Ajdovščini
Nadomestili 21 divizijo. V cerkvi pod hribom ležali ranjeni in mrtvi eden poleg drugega. Na pol žive zakopavali na pokopališču poleg cerkvice. Opozoril na to delo štabnega zdravnika.
20. 9. 1917. Lazna
Kot rezerva pri 24. koru.
24. 9. 1917. Lazna gozd
Se umaknili v gozd. Talijani streljali s težkimi granatami. 2 konja 1 vojak ubiti od mojih.
25. 9. 1917. Podkobilica
Začetek ofenzive proti Italiji.
1. 10. 1917. težko bolan, za vsak marš nesposoben, popolna oslabeledost
4. 10. 1917. slabši
6. 10. 1917. stotnik me silil v bolnico.
7. 10. 1917. nekoliko boljši. Dež in nevihta.
8. 10. 1917. zopet obležal.
11. 10. 1917. strašna nevihta. Do 23. 10. 1917 vsak dan dež in nevihta. Se nekoliko popravil.
24. 10. 1917. začela 5. nemška divizija bombardirati italijanske položaje.
25. 10. 1917. začeli Italijani bežati. Cadornova armada zgubljena. Prodor pri Sv. Luciji in Čepovanu. Šli čez Čepovan, Rijavce v Krepovišče.
27. 10. 1917. Ronziano (Ročinj)
Za bežečimi Italijani. Pri 2. koru. Brez hrane, spali na cestah.
29. 10. 1917. Avče
Celo noč in cel dan čakali na mostu na prostem ob strašni nevihti. Uši hujše kot vsaka bolezen.
30. 10. 1917. Plava (Plave)
Čez Sočo pri Plavi. Vse vasi opustošene in razbite. Šli v smeri Udine.

31. 10. 1917. Risano (Italija)
6. dan na maršu a Italijanov ni mogoče doseči. Ostali v Risano do 2. 11. 1917. Dobro vino in pečenka. Rekviriral 5 vreč sladkorja, 200 kg kave, 20 velikih hlebov sira, 20 zabojev marmelade po 100 kg, 50 litrov vermut-vina, 50 litrov kimmelšnopsa, 500 kg riža.
3. 11. 1917. pri 4. koru.
4. 11. 1917. St. Giovanni
Strašne eksplozije municijskih skladišč.
4. 11. 1917. St. Giovanni
Splošna parada. Cesarjev god.
7. 11. 1917. Laniano
Na poti.
7. 11. 1917. Mortegliano
Na poti.
7. 11. 1917. Bertioło
Nemške čete. Nemško zbirališče plena.
10. 11. 1917. Bertioło
General Greiner poslal 2 vagona naplenjenih stvari domov na Dunaj.
11. 11. 1917. Azzano Decimo
36 km naporne neprestane hoje.
12. 11. 1917. Meduna
20 km naporne neprestane hoje.
13. 11. 1917. Cavalier
15 km naporne neprestane hoje. Italijani pobegnili preko reke Piave. 1400 Italijanov vjeli. Izredno slabo vreme.
15. 11. 1917. Cavalier
Nemški cesar Viljem pri nas.
16. 11. 1917. Cavalier
Italijani postali bolj živi. Avstrijske motorne baterije pri Piavi.
17. 11. 1917. Cavalier
Naše čete se vrnilo z onstran Piave. Cadornova armada razbita namesto nje prišla armada vojvode Aosta, ki strašno napada.
18. 11. 1917. Cavalier
Pobirali zvonove po cerkvah in bron in baker po hišah. Kanonada noč in dan.
21. 11. 1917. Cavalier
Maša na smrtni dan cesarja F. J. I
22. 11. 1917. Cavalier
Maša za rešitev cesarja Karla.
24. 11. 1917. Cavalier
Strašna kanonada na Piavi.
26. 11. 1917. Cavalier
Popolen mir.
2. 12. 1917. Cavalier
Začetek mirovnih pogajanj na Ruskem.
4. 12. 1917. Cavalier
Zopet opazovalni balon napaden od francoskega letala in balon zgorel. Že četrti slučaj v enem tednu.
16. 12. 1917. Prata di Portenone (Pordenone)
Dospeli preko Oderza.
17. 12. 1917. St. Quirino
Po naporni 20 km dolgi hoji dospeli v St. Quirino.
17. 12. 1917. St. Martino.
Po naporni 10 km dolgi hoji dospeli v St. Martino.
20. 12. 1917. Sacile
Prenočil v hiši kjer je bila postaja za obrambo proti areoplanom.
21. 12. 1917. Cison
Ob 1/2 4 zjutraj dospeli v Cison. Nemške čete zapustile grozno nesnago. Stanovali v hiši neke velike zavarovalnice. Naduti nemški podoficirji me zmerjali z »Österreichisch. Schwein«. Kot rezerva pri 15. koru pri 6. armadi Nadvojvoda Jožef.
24. 12. 1917. Miane
Pri 15. koru pri 14. nemški armadi. Civilno prebivalstvo v kraju. Nobene zime vroče italijansko solnce. Ljudje precej izobraženi, nas so imeli radi. Policijski psi in golobi pismonoši. Talijani jedli večinoma polento, mačje meso, podganjo mast. Podgane velike kot mačke. 10 policijskih psov in 200 golobov za prenašanje nujnih poročil.
15. 1. 1918. Miane
Italijanska kanonada na prazno mesto Valdobbiadeno. Italijanska artilerija pardonirala vasi, kjer so bili italijanski naseljenici, francoska artilerija streljala brez pardona.

16. 1. 1918. Miane
Prišla med nas 2 mlada neizkušena oficirja nadvojvoda Rainer in nadvojvoda Leopold Salvator.
31. 1. 1918. Miane
Ob 8.35 odšel na dopust v Ljubljano. Osmič na dopustu.
31. 1. 1918. Conegliano
Na poti v Ljubljano
1. 2. 1918. Udine
Na poti v Ljubljano
1. 2. 1918. Ljubljana
Doma
21. 2. 1918. Ljubljana
Zopet nazaj v Italijo.
22. 2. 1918. Casarso (Casarsa)
Zopet nazaj v Italijo.
22. 2. 1918. Conegliano
Zopet nazaj v Italijo.
23. 2. 1918. Miane
Zopet pri svoji četi. Bolan.
25. 2. 1918. Miane
Italijanski areoplan vrgel v Vittorio 50 kg sena in pismo za komandanta 5. armade.
26. 2. 1918. Miane
Popoln mir na fronti.
27. 2. 1918. Miane
Velike vojaške vaje. Italijanski areoplani nas razgnali.
28. 2. 1918. Miane
Po dolgem času dež.
1. 3. 1918. Miane
Zopet italijanska kanonada na prazno mesto Valdobiadeno.
3. 3. 1918. Miane
Sneg in dež.
4. 3. 1918. Miane
Sneg, dež, bliskanje, grmenje.
5. 3. 1918. Miane
Dež, sneg.
6. 3. 1918. Miane
Sneg, dež.
16. 3. 1918. Miane
Zračni boji nad vasjo.
18. 3. 1918. Miane
Nadvojvoda Leopold Salvator pri meni v pisarni.
22. 3. 1918. Miane
Načni napad z ročnimi granatami. Dobil 47 laških delavcev.
1. 4. 1918. Trst
Šel nakupovati.
3. 4. 1918. Miane
Laški letalci streljali na nas s strojnicami. Več mrtvih in ranjenih.
13. 4. 1918. Miane
700 kg krompirja vsadili.
15. 4. 1918. Miane
58 kg težak, sem se tehtal.
17. 4. 1918. Miane
2 naši letali zadeti od italijanskih padli goreči na tla.
23. 4. 1918. Miane
Italijanska letala nad nami v višini 100 m.
30. 4. 1918. Miane
Po 2 mesecih zopet lepo vreme.
25. 5. 1918. Miane
Narednik Pomej odšel od čete.
27. 5. 1918. Miane
Prvi laški denar. Avstrijsko-italijanske lire.
29. 5. 1918. Miane
8. vojno posojilo.
1. 6. 1918. Miane
18 italijanskih velikih bombarderjev nad nami. 38 cm topovi peljani v fronto za ofenzivo.
3. 6. 1918. Miane
2. dragonski polk imel pri izmenjavi velike izgube.
10. 6. 1918. Miane
Odšli iz Miane. Proti Trichiano, skozi serpentine v predorih kot rezerva 15. koru.
15. 6. 1918. Trichiano
Začetek ofenzive od morja do Monte Tomba.
17. 6. 1918. Lago
Pri 24. koru. 21000 italij. ujetnikov.

18. 6. 1918. Pariz
Čehi med 800 italij. ujetniki.
19. 6. 1918. Pariz
Nadvojvoda Jožef pri nas.
23. 6. 1918. Vazalla
Od 15. italij. Capronijev obstreljevani na cesti. Pri 16. koru. Ponoči hud mraz.
25. 6. 1918. Lubrano
Na mesto 58. divizije.
30. 6. 1918. Lubrano
Oderzo bombardiran.
1. 7. 1918. Lubrano
Italijani začeli napadati na celi črti. Strašne izgube J. R. 91.
7. 7. 1918. Lubrano
14 italijanskih letal nad nami cele dve uri. Hišo v kateri sem imel pisarno letalci razrušili.
22. 7. 1918. Lubrano
Radi korespondence pri raportu.
4. 8. 1918. Lubrano
Odšel na dopust.
4. 8. 1918. Malla
Odšel na dopust.
5. 8. 1918. Ljubljana
Devetič na dopustu.
6. 8. 1918. Ljubljana
Vsi bratje doma.
17. 8. 1918. Ljubljana
Na komerzu slovenskih gostov v Unionu.
21. 8. 1918. Ljubljana
Italijanski letalci v Ljubljani.
26. 8. 1918. Ljubljana
Odšel zopet v Italijo.
27. 8. 1918. Lubrano
5. 9. 1918. Framenigo
27. 9. 1918. Sacile
Vagonirali na poti proti Srbiji.
27. 9. 1918. Udine
Vagonirali na poti proti Srbiji.
27. 9. 1918. Gorica, Celovec, Maribor
Na poti v Srbijo.
30. 9. 1918. Vinkovci, Zemun, Dunavski most, Beograd
Na poti v Srbijo.
1. 10. 1918. Beograd, Vel. Plana, Niš
Na poti v Srbijo.
3. 10. 1918. Bujanovce
Macedonija. Takoj ko smo prispeli na mesto smo se začeli umikati.
4. 10. 1918. Neradovce
Nemci pobegnili, pustili topove v popolnem redu. Nakupoval tobak pri Macedoncih. Civilisti obrnili topove in streljali na nas s kartečami. Pri Vranju strašna zmešnjava. Kanonada francozov.
5. 10. 1918. Pred Leskovcem
Bežali 10 km daleč. Bolgari zapustili fronto in šli domov.
6. 10. 1918. Leskovac
7. 10. 1918. Brestovac
Bežali kar brez uma.
8. 10. 1918. Niš
Pribežali v Niš. Srbski dijaki iskali ukrađen fotoaparāt pri mojih ljudeh. Ti srbski dijaki katerih je bilo na tisoče doma že skritih in oboroženih so mi izdali vest, da bi morali vdariti na mimo bežeče avstrijske vojake, pa ker so slišali, da so večino Slovani so pustili to namero. V tobačni tovarni in po mestu vse pokupili z vojnimi lirami. Zvečer povabljen na večerjo v bogato srbsko hišo.
9. 10. 1918. Mramor
Bežali naprej vedno za nosom.
10. 10. 1918. Grajac (Grejač)
Vedno bolj proti domu.
11. 10. 1918. Aleksinac, Trnjaci
Na begu.
13. 10. 1918. Raženj, Čičerac, Obrež
Na begu.
14. 10. 1918. Obrež
Na begu.
15. 10. 1918. Trešnjevica
Na begu
20. 10. 1918. Trešnjevica
Na vlak, da čim preje uidemo solunski armadi posebno francozom ki so močno pritiskali za nami. Vendar tako hitro niso mogli kakor smo mi bežali.

21. 10. 1918. Mladenovac

Stopili iz vlaka in zopet peš proti meji.

22. 10. 1918. Topčider

Par dni ostali v Topčiderju. Na posestvu kralja Obrenovića. Ženska kaznilnica. Počivali in stanovali v vojašnicah kraljeve garde.

28. 10. 1918. Zemun

Odšli iz Topčiderja naprej proti Zemu.

28. 10. 1918. Batajnica

29. 10. 1918. Pečince

Odšli iz Batajnice v Pečince. Pri gostoljubnem Srbu. Sin akademik. Veliko pokopališče, pokopani sami pokončani neslovani. Avstrijska nota za Ameriko. Avstrija sprejela vse pogoje.

3. 11. 1918. Pečince

Odhod od gostoljubnih Srbov.

4. 11. 1918. Budince

Na posestvu grofa Pejačevića. Veliki mlini in gospodarstvo. Začela se krhati avstrijska disciplina. Zbirali se vojaki po narodnostih. Spali na prostem ali v hlevih tega posestva. Zvedeli, da gremo domov. Najprej madžarski vojaki in potem drugi. Madžari se pripravljali, da nas postrele. Zugsführer Prosenky mi dal klofuto a jaz njega z bajonetom. Čehi pripravili v topom karateče, da se bomo branili če bo treba: Generalmajor Lavdon nastopil proti vojakom, ki ga niso pozdravili. General je bil od vojakov oklofutan, degradiran, potrgali so mu odlikovanja in izrezali rdeče generalске porte iz hlač. Oficirji se poskril. Začeli so iskati oficirje vojaki sami. Vzel slovo od stotnika Čihaka. Strašna zmešnjava. Vsak se je hotel maščevati in vsak se je bal za glavo.

5. 11. 1918. Kamenica

Šel k grofu Pejačeviću po 2 konja in 1 voz. Zgodaj zjutraj pobegnila jaz, narednik Bruno, pionirja Jurcyk in Zirkelbach. Vozil hlapec madžarske narodnosti. Na poti srečavali zeleni kader. Vse sarže si med potjo porezali, kokarde na čepicah so nam odstranili. Vozili preko zaklanih avstrijskih vojakov. Eden bataljon (reduciran) marširal po cesti na čelu major. Sedem zelenih kadrovcov ustrelili majorja s konja. Strašno klanje. V Kamenici nas ustavila narodna straža. Odlikovanja smo morali odstraniti. Od mene zahtevala, da prevzamem narodno stražo. Bežali naprej proti domu.

5. 11. 1918. Ujvidek

Že madžarske narodne straže. Mladi pobčki s puškami na cestah. Čakal na postaji, da ujamem kak vlak proti domu.

6. 11. 1918. Budimpešta

Po noči ob 1^h dospel z vlakom v Budimpešto. Hodili po mestu brez cilja in iskal smeri proti domu. Ogerski žandarji in narodna straža nam vse pobrala. Kot berači hodili po mestu. Šel preko mosta čez Donavo iskati kolodvor, da se odpeljem proti domu. Se znašel na kolodvoru in se odpeljal proti Pragerskem

Pragersko

V postaji strašno streljanje. Pokanje pušk huje kakor v fronti in še ponoči.

7. 11. 1918. Pragersko, Zalag

Se vozil iz Pragerskega proti Zidanem mostu lačen in žejen. Še tema. Strašno streljanje na postaji. 1566 dan vojne.

8. 11. 1918. Ljubljana

Ob 5. uri zjutraj prišel pred domačo hišo. Nisem mogel nobenega priklicati. Se vlegel pred prag in zaspal. Zjutraj me je zbudil hišni gospodar. Zopet doma, konec trpljenja.

15. 11. 1918. Ljubljana

Italijani hoteli zasesti Ljubljano. Srbski polkovnik Švabić z kakimi 200 vojaki Srbi in ujetniki zavrnil Italijane, ki so se vrnili do Logatca in tam ostali.

Konec

Ko sem se doma med svojci prespal in navedel, ko sem zopet svobodneje zadihal ne čakajoč od katere strani bo prifrčala krogla ali granata, ko sem bil siguren, da bo želodec zopet redno dobival hrano in da se bom lahko odpočil vsako noč, kakor je bila navada pred vojno, sem se zamislil nazaj. Zamislil sem se nazaj do leta 1913 ko sem odri-nil na Ogersko v vojašnico in pa na vseh 1566 dni svetovne vojne. In ko sem tako mislil sem prišel do zaključka čemu je pač človek na svetu. Tako velik je svet vsi imajo na tej zemlji dovolj prostora, vsem bi rodila zemlja dovolj hrane ena sama stvar je manjkala »ljubezen do bližnjega«. Če bi vsak človek imel svojega bližnjega tako rad kakor samega sebe, da bi bili vsi enako dobri in pošteni pa bi bilo prihranjeno vse gorje ljudem na zemlji. Spomnil sem se vseh težkih ur, tednov in mesecev torej štirih dolgih let trpljenja, kolikokrat sem bil lačen in žejen, nešteto krat truden in bolan, spal koli-

kokrat na prostem na dežju, v snegu na pol zmrznjen, na najbolj nevarnih mestih poln nesrečnih uši pa mi je postalo lažje ko sem čutil, da je to trpljenje minilo. In če bi pred vojno pred sodnikom dobil za kazen prestatiti to, kar smo morali vse prestatiti med vojno, bi se odločil za takojšnjo smrt. Ali človeško telo je hujše kot vsak stroj. Toliko mojih prijateljev je ostalo na bojnih poljanih ne samo Slovencev temveč raznih narodnosti, saj prijatelja, poštenega prijatelja nisi iskal ravno med Slovenci pa sem se začutil srečnega, da sem ostal med živimi. Bil sem zopet doma med brati in sestrami bil sem zopet pri svoji mami, ki je komaj preživela vojno in bolna pričakala svoje štiri sinove, da pridejo iz vojske. Najbolj cvetoča leta sem preživel na bojiščih. Treba je bilo misliti zopet na delo na službo, da se spravi v tir normalno življenje. Svoji izvoljenki sem ostal zvest kakor tudi ona meni mislil sem

na to, da si ustvarim lastno ognjišče, da si ustvarim svoj dom, da se bom moral ločiti od bratov in sester in od mamice in začeti življenje s svojo izvoljenko.

Odločil sem se za novo službo za službo železničarja, zapustil belo Ljubljano in odšel na deželo med priprosti narod kjer se svobodneje diha kakor v velikem mestu. Poklical sem k sebi svojo izvoljenko se oženil in upam na mirno in srečno življenje do pozne zime življenja.

Ti spomini naj ostanejo meni v poznejših letih kot bežen pogled na leta svetovne vojne, na to veliko svetovno klanje, ki je bilo po obsegu največje kar pomni človeška zgodovina in tudi upam zadnje. Spomin na žrtve svetovne vojne pa naj ostane svetel nam in vsem našim zanamcem. To kar se je dogajalo v letih 1914—1918 je minilo in se nikdar več ne ponovi.

1. I. 1924

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]